

รายงานผลและข้อเสนอ เชิงนโยบาย

โครงการส่งเสริม
ความร่วมมือระดับทวิภาคี
ระหว่างไทยและญี่ปุ่น
ด้านการพัฒนา
กรอบแนวคิด
และต้นแบบ
การจัดสวัสดิการสังคม

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริม
การจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ
กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

0-2659-6303

Matrakan.k@gmail.com

รายงานผลและข้อเสนอเชิงนโยบาย
โครงการส่งเสริมความร่วมมือระดับทวิภาคี
ระหว่างไทยและญี่ปุ่น
ด้านการพัฒนากรอบแนวคิด
และต้นแบบการจัดสวัสดิการสังคม

คำนำ

รายงานผลและข้อเสนอเชิงนโยบายโครงการส่งเสริมความร่วมมือระดับทวิภาคีระหว่างไทยและญี่ปุ่นด้านการพัฒนากรอบแนวคิดและต้นแบบการจัดสวัสดิการสังคม ฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อรวบรวมและสังเคราะห์ผลการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตลอดจนการประชุมหารือทวิภาคีร่วมกับองค์กรความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งญี่ปุ่น (JICA) และหน่วยงานภาคีเครือข่ายด้านสวัสดิการสังคมของประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อพัฒนากรอบแนวคิด นวัตกรรม และต้นแบบการจัดสวัสดิการสังคมที่สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ของประเทศไทย เนื้อหาภายในรายงานฉบับนี้ครอบคลุมการศึกษาระบบสวัสดิการสังคมของประเทศไทย โดยเฉพาะแนวคิดการจัดบริการดูแลแบบบูรณาการ โดยมีชุมชนเป็นฐาน (Community-based Integrated Care System) การเปลี่ยนบทบาทภาครัฐไปสู่การเป็น “ผู้หนุนเสริม” (Facilitator/Enabler) การขับเคลื่อนเศรษฐกิจการดูแล (Care Economy) ตลอดจนการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการข้อมูลสวัสดิการอย่างแม่นยำ ซึ่งนำมาสู่การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายและแนวทางการขับเคลื่อนในระดับพื้นที่ เพื่อรองรับการดำเนินงานนโยบาย “ศูนย์สร้างสุข” (Community Center) และการเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคีเครือข่ายในระดับท้องถิ่นต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารรายงานฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริหาร ผู้กำหนดนโยบาย บุคลากรภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาสังคม นักวิชาการ ตลอดจนผู้สนใจทั่วไป ในการใช้เป็นแนวทางและข้อมูลอ้างอิงเพื่อการพัฒนา นวัตกรรม และยกระดับการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทยให้มีความครอบคลุม ทัวถึง และยั่งยืน

ขอขอบคุณผู้บริหารกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ องค์กรความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งญี่ปุ่น (JICA) เอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงโตเกียว กระทรวงสาธารณสุข แรงงาน และสวัสดิการ ประเทศญี่ปุ่น เทศบาลเมืองฟุจิมิ จังหวัดนางาโนะ ประเทศญี่ปุ่น และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนที่มีส่วนร่วมในการสนับสนุน แลกเปลี่ยนข้อมูล และขับเคลื่อนการดำเนินงานจนทำให้การจัดทำรายงานฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
บทสรุปผู้บริหาร	ค
รายงานสรุปผลการประชุมทวิภาคีตามโครงการส่งเสริมความร่วมมือระดับทวิภาคีระหว่าง ไทยและญี่ปุ่นด้านการพัฒนากรอบแนวคิดและต้นแบบการจัดสวัสดิการสังคม	1
(ร่าง) แผนปฏิบัติการข้อเสนอการพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการผ่านการฝึกกำลังภาคี เครือข่ายในชุมชน เพื่อยกระดับการดำเนินงานศูนย์สร้างสุขและการเสริมพลังการจัด สวัสดิการสังคมภายในท้องถิ่นเปลี่ยน “ผู้ให้ความช่วยเหลือ” สู่ “ผู้สร้างโอกาส” จากการ ถอดบทเรียนการจัดสวัสดิการสังคมญี่ปุ่น	17

บทสรุปผู้บริหาร

ด้วยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ภายใต้นโยบายของนายนิกร โสภกลาง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้ขับเคลื่อนนโยบาย “ศูนย์สร้างสุข” (Community Center) ในพื้นที่อำเภอเพื่อเป็นพื้นที่บูรณาการสวัสดิการสังคมสำหรับคนทุกช่วงวัย จึงมีความจำเป็นต้องจัดทำกรอบแนวคิดใหม่เพื่อเปลี่ยนบทบาท พม. ให้เป็น “ผู้หนุนเสริม” และ “ผู้สร้างโอกาส” ให้แก่กลุ่มเปราะบางและหน่วยงานภายในระดับพื้นที่ ทั้งนี้ ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จในการสร้างระบบนิเวศการจัดสวัสดิการสังคมระดับท้องถิ่น ที่สามารถเชื่อมโยงมิติด้านที่อยู่อาศัย การแพทย์ การดูแลระยะยาว และการสนับสนุนการดำรงชีวิตได้อย่างเป็นระบบ การประชุมหารือร่วมกับประเทศญี่ปุ่นซึ่งมีความเชี่ยวชาญด้านการดูแลแบบบูรณาการโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และถอดบทเรียนร่วมกันเพื่อต่อยอดระบบ “ศูนย์สร้างสุข” ให้เป็นกลไกสวัสดิการชุมชนที่ประยุกต์ใช้อาสาสมัคร ความร่วมมือในพื้นที่ เทคโนโลยี และฐานข้อมูล (MSO-Logbook) ในการระดมกลุ่มเป้าหมายได้อย่างแม่นยำ อันนำไปสู่การกระจายอำนาจและการเสริมพลังให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

การประชุมหารือระดับทวิภาคีระหว่างประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่นภายใต้การดำเนินงานของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อร่วมประชุมแลกเปลี่ยนแนวทางเชิงนโยบายในการพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชนบูรณาการ (Community-based Integrated Care) ระหว่างไทยและญี่ปุ่น 2) เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการและการพัฒนานโยบายด้านสวัสดิการสังคมระหว่างประเทศ และ 3) เพื่อจัดทำแนวทางการพัฒนาต้นแบบการเสริมพลัง (Empowerment) ภาควิชาการด้านการจัดสวัสดิการสังคมในประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพ

สำหรับภารกิจสำคัญในการประชุมครั้งนี้ มุ่งเน้นการหารือแลกเปลี่ยนเชิงนโยบาย และการปฏิบัติงานร่วมกับภาคีเครือข่ายระดับต่าง ๆ ของประเทศญี่ปุ่น เพื่อนำหลักคิด เครื่องมือ และนวัตกรรมทางสังคมมาประยุกต์ใช้ในการขับเคลื่อนงานสวัสดิการสังคมของประเทศไทย ประกอบด้วย 4 ภารกิจ ได้แก่

1) การประชุมหารือเชิงนโยบายร่วมกับสำนักงานใหญ่องค์การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งญี่ปุ่น (JICA) เพื่อร่วมกันจัดทำกรอบความร่วมมือด้านสวัสดิการสังคม การแลกเปลี่ยนการฝึกอบรมบุคลากร การให้ทุนการศึกษาเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์และศักยภาพการขับเคลื่อนงานด้านสวัสดิการสังคม และการถอดบทเรียนที่เป็นต้นแบบแนวทางในการสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน ตลอดจนเครื่องมือและนวัตกรรม รวมทั้งการวางแผนแนวทางการพัฒนากลุ่มเปราะบางร่วมกันอย่างยั่งยืนในอนาคต

2) การเยี่ยมชมการระดมเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงโตเกียว เพื่อหารือถึงแนวทางการดูแลและช่วยเหลือคนไทยในญี่ปุ่นที่ประสบปัญหาทางสังคม พร้อมทั้งนำเสนอเรียนรู้วัตถุประสงค์ของการเดินทางมาประชุมครั้งนี้

3) การประชุมหารือร่วมกับกระทรวงสาธารณสุข แรงงาน และสวัสดิการ ประเทศญี่ปุ่น เพื่อสร้างความร่วมมือในการรับมือกับสังคมสูงวัยโดยเน้นระบบการดูแลในระดับท้องถิ่นเป็นหลักสำคัญให้ประชาชนเข้าถึงการดูแลได้อย่างรวดเร็ว และเปลี่ยนจากระบบ “ผู้รับฝ่ายเดียว” เป็น “สังคมที่มีส่วนร่วมดูแลซึ่งกันและกัน”

4) การประชุมแลกเปลี่ยนร่วมกับเทศบาลเมืองฟุจิมิ จังหวัดนางาโนะ ประเทศญี่ปุ่น เพื่อหารือวิธีการยกระดับระบบในการจัดเก็บและเชื่อมโยงข้อมูลประชาชน รวมถึงคนเปราะบาง ที่ได้เปิดช่องทางให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล) เข้ามาตรวจสอบ ค้นหา และปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน

จากผลการประชุมดังกล่าว กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการได้สังเคราะห์เป็นข้อเสนอเชิงนโยบายโครงการส่งเสริมความร่วมมือระดับทวิภาคีระหว่างไทยและญี่ปุ่นด้านการพัฒนากรอบแนวคิดและต้นแบบการจัดสวัสดิการสังคม เพื่อพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการผ่านการฝึกกำลังภาคีเครือข่ายในชุมชน ใน 3 มิติ ได้แก่ 1) การสร้างระบบนิเวศการจัดสวัสดิการสังคมแบบบูรณาการ โดยจัดโครงสร้างสวัสดิการภายในชุมชนเป็นรูปแบบวงกลม 3 วงที่ซ้อนทับกัน 2) การจัดสวัสดิการเพื่อยกระดับบทบาทสู่การเป็น “ผู้สร้างโอกาส” และการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน และ 3) การยกระดับบทบาทของกลุ่มเป้าหมายและประเทศไปสู่การเป็น “ผู้ให้” ในสังคม

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ

รายงานผลการประชุมทวิภาคีตามโครงการส่งเสริมความร่วมมือระดับทวิภาคี
ระหว่างไทยและญี่ปุ่นด้านการพัฒนากรอบแนวคิดและต้นแบบการจัดสวัสดิการสังคม
ระหว่างวันที่ 27 - 29 กรกฎาคม 2569

- 1) การประชุมหารือเชิงนโยบายร่วมกับ สำนักงานใหญ่องค์การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งญี่ปุ่น (JICA) เพื่อร่วมกันจัดทำกรอบความร่วมมือด้านสวัสดิการสังคม การแลกเปลี่ยนการฝึกอบรมบุคลากร การให้ทุนการศึกษา เพื่อพัฒนาทุนมนุษย์และศักยภาพการขับเคลื่อนงานด้านสวัสดิการสังคม และการถอดบทเรียนที่เป็นต้นแบบแนวทางในการสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน ตลอดจนเครื่องมือและนวัตกรรม รวมทั้งการวางแผนทางการพัฒนากลุ่มเปราะบางร่วมกันอย่างยั่งยืนในอนาคต
- 2) การเยี่ยมคารวะ เอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงโตเกียว เพื่อหารือถึงแนวทางการดูแลและช่วยเหลือคนไทยในญี่ปุ่น ที่ประสบปัญหาทางสังคม พร้อมทั้งนำเรียนวัตถุประสงค์ของการเดินทางมาประชุมครั้งนี้
- 3) การประชุมหารือ ร่วมกับ กระทรวงสาธารณสุข แรงงาน และสวัสดิการ ประเทศญี่ปุ่น เพื่อสร้างความร่วมมือในการรับมือกับสังคมสูงวัยโดยเน้นระบบการดูแลในระดับท้องถิ่นเป็นสำคัญให้ประชาชนเข้าถึงการดูแลได้อย่างรวดเร็ว และเปลี่ยนจากระบบ "ผู้รับฝ่ายเดียว" เป็น "สังคมที่มีส่วนร่วมดูแลซึ่งกันและกัน"
- 4) การประชุมแลกเปลี่ยน ร่วมกับ เทศบาลเมืองฟุจิมิ จังหวัดนางาโนะ ประเทศญี่ปุ่น เพื่อหารือวิธีการยกระดับระบบในการจัดเก็บและเชื่อมโยงข้อมูลประชาชน รวมถึงคนเปราะบาง ที่ได้เปิดช่องทางให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล) เข้ามาตรวจสอบ ค้นหา และปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน

0-2659-6303

<https://dsw.go.th/Home>

Matrakan.k@gmail.com

รายงานสรุปผลการประชุมทวิภาคี ตามโครงการส่งเสริมความร่วมมือระดับทวิภาคีระหว่างไทยและญี่ปุ่น ด้านการพัฒนากรอบแนวคิดและต้นแบบการจัดสวัสดิการสังคม

1. การประชุมหารือเชิงนโยบาย เรื่อง “การเปลี่ยนบทบาทภาครัฐสู่การเป็นผู้สร้างโอกาสและผู้หนุนเสริม (Facilitator) ในระบบสวัสดิการ” ร่วมกับสำนักงานใหญ่องค์การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งญี่ปุ่น (JICA) เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2569 ณ สำนักงานใหญ่ JICA กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น

1.1 การหารือเชิงนโยบายกับสำนักงานใหญ่องค์การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งญี่ปุ่น โดยมุ่งเน้นประเด็นการเปลี่ยนบทบาทของภาครัฐจากการเป็นเพียงผู้ส่งเสริมให้ไปสู่การเป็นผู้สร้างโอกาสและผู้หนุนเสริม (Facilitator) เพื่อเสริมศักยภาพให้ประชาชนพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ควบคู่ไปกับการจัดปัญหาการทำงานแยกส่วนของหน่วยงานรัฐ เพื่อแก้ไขปัญหาคอขวดให้สิทธิเข้าถึงและป้องกันกลุ่มเปราะบางที่ตกหล่นจากระบบ

1.2 การประชุมทวิภาคีร่วมกับคณะผู้บริหารและผู้เชี่ยวชาญของ JICA

การประชุมทวิภาคีได้ดำเนินการร่วมกับคณะผู้บริหารของ JICA ได้นำเสนอทิศทางการดำเนินงานในฐานะองค์กรระดับนานาชาติที่มุ่งมั่นสร้างความมั่นคงของมนุษย์และการเติบโตอย่างมีคุณภาพ โดยปัจจุบัน JICA มีสำนักงานในต่างประเทศถึง 145 แห่ง และให้ความสำคัญกับการพัฒนาภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวม 13 ประเทศ ผ่านการสนับสนุนแหล่งทุนดอกเบี้ยต่ำและโครงการความร่วมมือที่หลากหลาย โดยมุ่งเน้นครอบคลุมไปถึงมนุษย์ทุกคน สุขภาพ และความมั่นคงทางสังคมเป็นหลัก

1.3 วาระการพัฒนาระดับโลกและแนวทางการแก้ไขปัญหาด้านสังคม

ผู้แทนจาก JICA ได้เน้นย้ำถึงวาระการพัฒนาระดับโลก (JICA Global Agenda) ที่ให้ความสำคัญกับการดูแลด้านสังคมเพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้ โดยเฉพาะผู้อ่อนแอทางสังคมและกลุ่มเปราะบาง ซึ่งปัจจุบันประชากรโลกได้รับการคุ้มครองทางสวัสดิการสังคมอย่างครบถ้วนเพียงร้อยละ 33 JICA จึงได้นำบทเรียนจากความสำเร็จของประเทศญี่ปุ่นในการจัดการระบบประกันสุขภาพและอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการมาเป็นต้นแบบ สำหรับการขับเคลื่อนดำเนินงานผ่านเสาหลักและแนวทางสำคัญประกอบด้วย การวางระบบประกันสังคม การส่งเสริมสวัสดิการสังคม การปรับปรุงการจ้างงานและสภาพแวดล้อมการทำงาน การริเริ่มเฉพาะสำหรับคนพิการ และการส่งเสริมกระแสหลักด้านคนพิการเพื่อสร้างระบบเพื่อการพึ่งพาตนเองและการมีส่วนร่วมในสังคม

1.4 ประเด็นการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและแนวทางการขับเคลื่อนความร่วมมือ

ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้หารือเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในการสนับสนุนทุนการศึกษาและการแลกเปลี่ยนบุคลากร ซึ่งทาง JICA ชี้แจงว่าปัจจุบันรูปแบบการสนับสนุนได้ปรับเปลี่ยนเป็นการให้กู้ยืมผ่านรัฐบาลเนื่องจากประเทศไทยได้ก้าวสู่การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว อย่างไรก็ตามยังคงมีโปรแกรมการฝึกอบรมที่สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้ นอกจากนี้ ฝ่ายไทยได้นำเสนอความก้าวหน้าด้านการส่งเสริมคนพิการ ซึ่งภาคเอกชนของไทยสามารถจ้างงานคนพิการได้สูงถึงร้อยละ 98 และกำลังเร่งผลักดันภาคราชการให้บรรลุเป้าหมาย ขณะเดียวกัน ผู้แทนฝ่ายไทยท่านอื่น ๆ ได้ร่วมสอบถามถึงการอุดหนุนของระบบสวัสดิการแบบสมัครใจ ซึ่ง JICA ได้เสนอแนะกลไกการแนะนำผ่านระบบ Hello Work รวมถึงการสนับสนุนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นรูปแบบบึงยี่โถโมเดล ที่ JICA พร้อมทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานร่วมกับองค์กรพัฒนาเอกชนของญี่ปุ่นต่อไป

2. การเยี่ยมชมระแวกอัครราชทูตไทย ณ กรุงโตเกียว เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2569

ณ สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น

นายกันตพงศ์ รังษีสว่าง ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และคณะได้เข้าประชุมหารือร่วมกับหน่วยงานภาครัฐของประเทศญี่ปุ่น ได้แก่ องค์การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งญี่ปุ่น กระทรวงสาธารณสุข แรงงาน และสวัสดิการสังคม รวมทั้งเทศบาลเมืองฟุจิมิ โดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อร่วมกันจัดทำกรอบความร่วมมือด้านสวัสดิการสังคม การแลกเปลี่ยนและการฝึกอบรมบุคลากร การสนับสนุนทุนการศึกษาอบรม และการถอดบทเรียนต้นแบบเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ครอบครัวและชุมชน ตลอดจนการพัฒนาเครื่องมือ นวัตกรรม และการวางแผนทางการพัฒนากลุ่มเปราะบางร่วมกันอย่างยั่งยืนในอนาคต ในการนี้ ปลัดกระทรวงฯ ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น รวมถึงความมุ่งมั่นที่จะขยายกรอบความร่วมมือด้านสวัสดิการสังคมอย่างต่อเนื่อง โดยที่ผ่านมาประเทศไทยได้นำแบบอย่างและกลไกทางกฎหมายของญี่ปุ่นมาประยุกต์ใช้ อาทิ กฎหมายการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ จนเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม ปัจจุบันประเทศไทยมีความก้าวหน้าในด้านดังกล่าวเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการจ้างงานคนพิการในภาคเอกชนที่บรรลุผลสำเร็จถึงร้อยละ 98 และกำลังเร่งผลักดันให้มีการจ้างงานในภาครัฐเพิ่มขึ้นตามเป้าหมายร้อยละ 50 นอกจากนี้ ทั้งสองประเทศยังเผชิญสถานการณ์ด้านโครงสร้างประชากรที่คล้ายคลึงกัน อาทิ การเพิ่มขึ้นของประชากรสูงอายุและอัตราการเกิดที่ลดลง จึงได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนกลุ่มเปราะบาง เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนร่วมกัน

ในส่วนของการบริหารจัดการข้อมูลและนโยบายภายในประเทศ พม. อยู่ระหว่างดำเนินการจัดระเบียบข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data Cleansing) ผ่านระบบ TPMAP และระบบฐานข้อมูล MSO Logbook เพื่อวิเคราะห์แนวทางการช่วยเหลือประชาชนกลุ่มเป้าหมาย และเตรียมส่งมอบข้อมูลให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดสวัสดิการให้ครอบคลุมยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังมีการบูรณาการความร่วมมือในโครงการ Thailand Zero Dropout ซึ่งกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) รายงานว่ามีกลุ่มเป้าหมายจำนวน 500,000 คน รวมถึงการปรับปรุงหลักเกณฑ์และคัดกรองกลุ่มเป้าหมายผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐจำนวนกว่า 1,400,000 คน เพื่อส่งต่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป ซึ่งถือเป็นโจทย์สำคัญที่กระทรวงฯ ต้องเร่งแก้ไข พร้อมกันนี้ ได้เสนอขอรับการสนับสนุนจาก JICA ในด้านทุนการศึกษาและทุนด้านสวัสดิการสังคม (Welfare) ในลักษณะให้เปล่าหรือทุนแลกเปลี่ยน รวมถึงสนับสนุนให้บุคลากรชิงทุน ก.พ. ต่อไป

สำหรับการดำเนินงานในต่างประเทศ พม. มีองค์กรสาธารณประโยชน์ในต่างประเทศ และอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) ทั่วโลก รวมถึงเครือข่ายหญิงไทยที่ดำเนินงานภายใต้กรอบกติกาอย่างถูกต้อง ทั้งนี้ ได้ขอความร่วมมือหากพบกรณีบุคคลแอบอ้างสิทธิ์ว่าได้รับการรับรองจากกระทรวงฯ ขอให้ยึดหลักความโปร่งใสและกระบวนการทางกฎหมายเป็นสำคัญ นอกจากนี้ พม. ยังได้บูรณาการการทำงานร่วมกับองค์กรทางศาสนา อาทิ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (มมร.) และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) ซึ่งคณะสงฆ์และวัดไทยในต่างประเทศได้ปฏิบัติภารกิจด้านสังคมสงเคราะห์ร่วมกับสถานเอกอัครราชทูตฯ ได้เป็นอย่างดี โดย พม. มีกองทุนที่สามารถสนับสนุนงบประมาณสถานเอกอัครราชทูตฯ ได้ จากการสอบถาม อพม. ในประเทศญี่ปุ่น ทราบว่า มีผู้ต้องขังชาวไทยประมาณ 148 คน ซึ่งได้รับการดูแลและเยี่ยมเยียนโดย อพม. อย่างทั่วถึง

ลำดับต่อมาเข้าพบนายวิฑูรย์ เวชชาชีวะ เอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงโตเกียว เพื่อหารือแนวทางการดูแลและช่วยเหลือคนไทยในประเทศญี่ปุ่นที่ประสบปัญหาทางสังคม โดยเอกอัครราชทูตฯ ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของการสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านทุนมนุษย์ การบูรณาการพลังใจองค์ความรู้ และความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนเสนอแนะให้ส่วนราชการไทยบูรณาการผังข้อมูลและใช้มาตรฐานข้อมูลเดียวกันเพื่อแก้ไขปัญหาความซ้ำซ้อน นอกจากนี้ ได้ให้ข้อสังเกตว่าปัจจุบันประเทศไทยได้ปรับสถานะพ้นจากการเป็นประเทศผู้รับความช่วยเหลือด้านการพัฒนาบุคลากร ซึ่งอาจส่งผลให้งบประมาณสนับสนุนหรือทุนการศึกษาจากต่างประเทศลดลงอย่างมาก

ในด้านการบริหารจัดการชุมชนไทย สถานเอกอัครราชทูตฯ ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการรวบรวมและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งภายในเครือข่ายคนไทย โดยยึดหลักความเป็นกลางและไม่เลือกปฏิบัติ พร้อมทั้งสื่อสารให้คนไทยตระหนักว่า การพำนักในต่างประเทศต้องอยู่ภายใต้กฎหมายของประเทศที่พำนักอาศัย และกติกาสากล ปัจจุบัน สถานเอกอัครราชทูตฯ ได้จัดตั้งหน่วยงานและอาสาสมัครด้านกฎหมายเพื่อคัดกรองข้อมูลและให้ความช่วยเหลือ โดยเฉพาะในกรณีที่มีความไม่ชอบมาพากลหรือการแอบอ้างหน่วยงานรัฐ (อาทิ กรณีการตรวจสอบพบผู้ยื่นแบบคัดกรองของกระทรวง พม. เป็นผู้กระทำความผิดเสียเองหรือกรณีคนไทยในประเทศบาห์เรนที่มีสถิติการค้าประเวณีสูง)

สำหรับสถานการณ์คนไทยในประเทศญี่ปุ่น ปัจจุบันมีจำนวนประชากรคนไทยอยู่ในอันดับที่ 5 (รองจากประเทศเวียดนามและฟิลิปปินส์) ทว่ารัฐบาลญี่ปุ่นได้เฝ้าระวังปัญหาการลักลอบเข้าเมืองของคนไทยอย่างเข้มงวด เนื่องจากมีสัดส่วนการหลบหนีเข้าประเทศสูง และมีสถิติการยื่นขอสถานะผู้ลี้ภัยเป็นอันดับ 1 เพื่อประวิงเวลาในการพำนักและแสวงหาช่องทางในการอยู่ต่อ นอกจากนี้ ยังพบปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นแรงผลักดันให้คนไทยเดินทางมาทำงานในต่างประเทศ แม้จะมีกรอบความร่วมมือแบบรัฐต่อรัฐ (G2G) หรือ MOU แต่ยังมีข้อจำกัดด้านต้นทุนที่สูงและการแข่งขันต่ำ ส่งผลให้เกิดปัญหานายหน้าเถื่อนและแรงงานผิดกฎหมาย (ผีน้อย) โดยเฉพาะในภาคการเกษตรและการลักลอบข้ามรั้วรับจ้าง ซึ่งปัจจุบันได้รับผลกระทบจากสถานะเงินเยนอ่อนค่าอย่างหนัก (จากอัตรา 0.34 บาท เป็น 0.20 บาทต่อเยน)

ในด้านการให้ความช่วยเหลือทางสังคม สถานเอกอัครราชทูตฯ มีการบูรณาการร่วมกับทูตแรงงานและเครือข่ายวัดไทยในประเทศญี่ปุ่น เพื่อให้ความช่วยเหลือด้านการจัดการศพผู้เสียชีวิตซึ่งการฃาปนกิจในพื้นที่จะมีต้นทุนต่ำกว่าการส่งศพกลับประเทศ ส่วนกรณีเจ็บป่วยซึ่งมีค่ารักษาพยาบาลสูง สถานเอกอัครราชทูตฯ จะดำเนินการช่วยเหลือตามระเบียบงบสกุล นอกจากนี้ สถานเอกอัครราชทูตฯ ได้จัดกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนไทยอย่างต่อเนื่อง อาทิ การจัดพิธีบำเพ็ญกุศลน้อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรงานกฐินพระราชทาน การจัดอบรมเสริมสร้างพลังใจ (Life Coach) การให้ความรู้ด้านกฎหมายจราจรร่วมกับ

สมาคมนักเรียนไทยในญี่ปุ่น การเชิดชูเกียรติอาสาสมัคร ตลอดจนการจัดหลักสูตรอบรมการรับมือภัยพิบัติ และการดูแลจิตใจ โดยได้รับเกียรติจากศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ประเวศ วะสี และผู้มีอิทธิพลทางความคิด (Influencers) มาร่วมเป็นวิทยากร ซึ่งสถานเอกอัครราชทูตฯ ยินดีที่จะบูรณาการการทำงานร่วมกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์อย่างใกล้ชิด เพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชนชาวไทยในประเทศญี่ปุ่นต่อไป

3. การประชุมหารือ เรื่อง “ระบบการดูแลในชุมชนและการให้บริการสวัสดิการระดับท้องถิ่น รวมถึง การใช้ข้อมูลและการแบ่งปันสารสนเทศ” ร่วมกับกระทรวงสาธารณสุข แรงงาน และสวัสดิการ ประเทศญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2569 ณ กระทรวงสาธารณสุข แรงงาน และสวัสดิการ กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น

จากการประชุมหารือทวิภาคีร่วมกับกระทรวงสาธารณสุข แรงงาน และสวัสดิการ ประเทศญี่ปุ่น ได้มีการวิเคราะห์บริบทการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของญี่ปุ่น ซึ่งกำลังเผชิญกับภาวะประชากรลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยมีข้อคาดการณ์ว่าในปี ค.ศ. 2070 ประชากรรวมจะลดลงต่ำกว่า 90 ล้านคน และอัตราส่วนผู้สูงอายุจะพุ่งสูงถึงระดับร้อยละ 38.7 ถึงร้อยละ 39 ของประชากรทั้งหมด ทั้งนี้ ในช่วงปี ค.ศ. 2000 ถึง ค.ศ. 2015 เป็นช่วงเวลาที่มีการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของผู้สูงอายุ แต่โครงสร้างประชากรหลังปี ค.ศ. 2025 กำลังเปลี่ยนผ่านเข้าสู่จุดเปลี่ยนสำคัญ กล่าวคือ เป็นสถานการณ์การลดลงอย่างรวดเร็วของประชากรวัยทำงาน (อายุ 15 – 64 ปี)

ในการวางกลไกนโยบายสาธารณะ ญี่ปุ่นได้ให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับกลุ่มประชากรสูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 85 ปีขึ้นไป เนื่องจากสถิติเชิงประจักษ์บ่งชี้ว่า จำนวนประชากรกลุ่มอายุ 85 ปีขึ้นไป จะขยายตัวสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญจนไปแตะระดับสูงสุดในปี ค.ศ. 2040 ข้อมูลการรับรองสถานะต้องดูแลระบุว่า ผู้สูงอายุกลุ่มอายุ 75 ปีขึ้นไปมีอัตราการขอรับรองสถานะต้องดูแลเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 30.8 ในขณะที่ผู้สูงอายุกลุ่มอายุตั้งแต่ 85 ปีขึ้นไป มีอัตราการขอรับรองสถานะต้องดูแลพุ่งสูงถึงร้อยละ 58.2 ซึ่งสะท้อนถึงระดับความต้องการพึ่งพิงผู้อื่นที่เพิ่มขึ้นเป็นเท่าตัว อีกทั้งยังส่งผลให้อัตราค่าใช้จ่ายและงบประมาณการให้สวัสดิการดูแลผู้สูงอายุต่อหัวของกลุ่มอายุ 85 ปีขึ้นไปเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดดเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงวัยอื่น

3.1 ระบบการดูแลแบบบูรณาการในชุมชนและการขับเคลื่อนสังคม

เพื่อให้สอดคล้องกับความท้าทายด้านประชากรและการกระจายตัวของผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่ ที่มีความแตกต่างกันระหว่างเขตเมืองใหญ่ เขตเมืองภูมิภาค และเขตชนบทห่างไกล ประเทศญี่ปุ่นได้พัฒนาระบบการดูแลแบบบูรณาการในชุมชน ซึ่งกำหนดกรอบการให้บริการในระดับอาณานิคมการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยอิงตามเขตโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงบริการที่จำเป็นทั้งหมดได้ภายในระยะเวลาประมาณ 30 นาที ระบบดังกล่าวบูรณาการองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการเข้าด้วยกัน ได้แก่ การแพทย์และการพยาบาล การดูแลช่วยเหลือในชีวิตประจำวัน การป้องกันภาวะพึ่งพิง สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย และการสนับสนุนการดำรงชีวิต

การออกแบบโครงสร้างของระบบการดูแลในชุมชนถูกอธิบายผ่านตัวแบบเปรียบเทียบกับ “กระถางต้นไม้” โดยให้ความสำคัญกับการยึดตัวบุคคลและเจตจำนงของผู้สูงอายุเป็นศูนย์กลางเปรียบเสมือนรากต้นไม้ การบริการระดับเชี่ยวชาญ ได้แก่ แพทย์ พยาบาล ผู้ดูแลผู้สูงอายุ และนักกายภาพบำบัด เปรียบเสมือนใบไม้ที่ต้องทำงานประสานกันในลักษณะสหสาขาวิชาชีพ ขณะที่ดินและกระถางเปรียบเสมือนการสร้างคามเข้มแข็งของชุมชน ที่อยู่อาศัย และการสนับสนุนการดำเนินชีวิต โดยกลุ่มชนชั้นฐานราก แนวคิดสำคัญของการขับเคลื่อนระบบนี้คือ การสร้าง “สังคมแห่งการเกื้อกูล” ที่เกื้อหนุนให้ประชาชนทุกคนในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นผู้สูงอายุ คนหนุ่มสาว ผู้พิการ หรือเด็ก ไม่ได้ดำรงสถานะเป็นเพียงผู้รับบริการฝ่ายเดียว แต่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมเป็น “ผู้ให้” หรือผู้ช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันภายในชุมชนได้อย่างยั่งยืน

3.2 การบริหารจัดการเชิงพื้นที่และบทบาทของศูนย์รวมบริการช่วยเหลือผู้สูงอายุในชุมชน

ในประเด็นด้านการพัฒนาระบบฐานข้อมูลทางสังคมกลางเพื่อการเข้าถึงสวัสดิการที่แม่นยำและป้องกันการตกหล่นของกลุ่มเปราะบาง ฝ่ายญี่ปุ่นได้นำเสนอแบบปฏิบัติที่เป็นเลิศในการบริหารจัดการข้อมูล โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดทำแผนประกันการดูแลผู้สูงอายุในทุกรอบระยะเวลา 3 ปี ซึ่งบูรณาการข้อมูล 2 มิติเข้าด้วยกัน ได้แก่ ข้อมูลเชิงปริมาณซึ่งรวบรวมจากสถิติประชากร อัตราการขอรับรองภาวะต้องดูแล และสถิติการใช้งบประมาณการให้บริการ และข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งได้จากการสำรวจความต้องการจริงในระดับภูมิภาค การสำรวจความเป็นอยู่ และอุปสรรคเชิงพื้นที่ ที่สะท้อนจากเวทีการประชุมดูแลชุมชน ซึ่งเครื่องมือกลไกสำคัญในการบริหารจัดการฐานข้อมูลกลางของกระทรวงสาธารณสุข แรงงาน และสวัสดิการ ประเทศญี่ปุ่น คือ ระบบการทำให้เห็นภาพรวมของการดูแลในชุมชน (Regional Care Mieruka System / Visualization System) ซึ่งเป็นระบบฐานข้อมูลสารสนเทศที่รวบรวมข้อมูลจากฐานข้อมูลประกันการดูแลผู้สูงอายุ ข้อมูลใบเสร็จคำรักษาพยาบาล ข้อมูลสำมะโนประชากร และการสำรวจความต้องการในระดับท้องถิ่นเข้าไว้ด้วยกันบนแพลตฟอร์มเดียว โครงสร้างของระบบนี้สามารถนำมาประยุกต์เป็นข้อเสนอแนะในการพัฒนาระบบฐานข้อมูลทางสังคมกลางของประเทศไทยได้ โดยครอบคลุมฟังก์ชันการทำงานหลัก 4 ประการ ดังนี้

3.2.1 ฟังก์ชันการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันและชี้เป้าปัญหา โดยระบบสามารถคำนวณและแสดงตัวชี้วัดที่สำคัญของท้องถิ่นได้โดยอัตโนมัติ อาทิ อัตราส่วนผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพัง อัตราการใช้บริการ และรายจ่ายเฉลี่ยต่อคน พร้อมทั้งแสดงผลข้อมูลเชิงพื้นที่ผ่านระบบภูมิสารสนเทศเพื่อชี้เป้าหมายพื้นที่และกลุ่มประชากรที่ต้องได้รับการดูแลอย่างแม่นยำ

3.2.2 ฟังก์ชันการพิจารณาแนวทางนโยบาย โดยท้องถิ่นสามารถสืบค้นแนวปฏิบัติจากท้องถิ่นอื่นที่มีบริบททางประชากรหรือปัญหาที่คล้ายคลึงกัน เพื่อนำมาปรับใช้ในการออกแบบบริการสวัสดิการของตนเองโดยไม่ต้องเริ่มจากศูนย์

3.2.3 ฟังก์ชันการคาดการณ์อนาคต โดยสนับสนุนการคำนวณความต้องการใช้สวัสดิการ ปริมาณบริการที่ต้องเตรียมพร้อม และอัตราเบี้ยประกันในอนาคต เพื่อการจัดสรรงบประมาณที่มีประสิทธิภาพ

3.2.4 ฟังก์ชันการบริหารติดตามการปฏิบัติงาน โดยตรวจสอบช่องว่างระหว่างค่าเป้าหมายตามแผนงานกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริง ตลอดจนเปรียบเทียบข้อมูลระหว่างภูมิภาคเพื่อตรวจสอบความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในการให้บริการ

3.3 ผลลัพธ์การประชุมทวิภาคีร่วมกับกระทรวงสาธารณสุขแรงงานและสวัสดิการประเทศญี่ปุ่น จากการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและการวิเคราะห์แนวทางการทำงานของประเทศญี่ปุ่น สรุปประเด็นสาระสำคัญที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบฐานข้อมูลทางสังคมกลางและการจัดสวัสดิการระดับท้องถิ่นของประเทศไทย ดังนี้

3.3.1 การปรับรูปแบบการบริหารจัดการข้อมูลเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและป้องกันการตกหล่น โดยออกแบบระบบสวัสดิการต้องไม่พึ่งพาเพียงคำสั่งการจากส่วนกลางแบบบนลงล่าง (Top-down) แต่ควรใช้ระบบฐานข้อมูลกลางที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ ในลักษณะระบบ Mieruka เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้กำหนดนโยบายสามารถเปรียบเทียบข้อมูลของพื้นที่ตนเองกับพื้นที่อื่นได้ ทำให้มองเห็นจุดอ่อนและสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้ตกหล่นทางสังคมได้อย่างทัน่วงที

3.3.2 การบูรณาการข้อมูลสารสนเทศสองมิติ จากฐานข้อมูลทางสังคมกลางที่ดี ต้องผสมผสานมิติเชิงปริมาณเข้ากับข้อมูลเชิงคุณภาพที่สะท้อนจากคนทำงานหน้างาน เพื่อมิให้การวางนโยบายคลาดเคลื่อนไปจากความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในพื้นที่

3.3.3 การพัฒนากลไกการดูแลโดยใช้ชุมชนเป็นฐานและลดภาระงานของเจ้าหน้าที่รัฐ จากภาวะที่บุคลากรและทรัพยากรภาครัฐมีจำกัด การส่งเสริมสังคมแห่งการเกื้อกูล (Kyosei Shakai) โดยให้เครือข่ายชุมชน เอกชน และประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นผู้ให้บริการและผู้สนับสนุนด้านสวัสดิการขั้นพื้นฐาน จะช่วยลดความแออัดของภาระงานในระบบบริการวิชาชีพหลัก และทำให้สังคมโดยรวมมีความยืดหยุ่นและเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

4. การประชุมแลกเปลี่ยน เรื่อง “ต้นแบบ Community – based Integrated Care Systems”

ร่วมกับเทศบาลเมืองฟุจิมิ จังหวัดนางาโนะ ประเทศญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2569 ณ เทศบาลเมืองฟุจิมิ จังหวัดนางาโนะ ประเทศญี่ปุ่น

4.1 ข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลเมืองฟุจิมิ ในจังหวัดนางาโนะ ประเทศญี่ปุ่น

เมืองฟุจิมิ ตั้งอยู่บริเวณช่วงกลางของประเทศญี่ปุ่น ในเขตจังหวัดนางาโนะ บนพื้นที่ราบสูงซึ่งมีความสูงตั้งแต่ 700 ถึง 9,200 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล มีอุณหภูมิเฉลี่ยต่อปีอยู่ที่ประมาณ 10 องศาเซลเซียส โดยอุณหภูมิสูงสุดในฤดูร้อนอยู่ที่ 34 องศาเซลเซียส และต่ำสุดในฤดูหนาวลดลงถึง -9.8 องศาเซลเซียส เป็นเมืองที่มีทัศนียภาพงดงามสามารถมองเห็นภูเขาฟูจิได้อย่างชัดเจน การเดินทางเข้าถึงสะดวกทั้งทางรถไฟและทางรถยนต์ ทางด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมรอบตัวเมืองมีความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติอย่างมากจนมีจำนวนสัตว์ป่า อาทิ ลิง กวาง และหมี อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก โครงสร้างทางเศรษฐกิจของเมืองพึ่งพา 3 เสาหลักสำคัญ ได้แก่ ภาคอุตสาหกรรม ภาคการรักษายาบาล และภาคการเกษตรกรรม โดยจัดสรรงบประมาณเพื่อการรักษายาบาลและสวัสดิการคิดเป็นร้อยละ 26.5 ของงบประมาณทั้งหมด ซึ่งเมืองฟุจิมิ มีประชากรทั้งหมดประมาณ 13,906 ถึง 14,000 คน แต่กำลังเผชิญกับความท้าทายเรื่องโครงสร้างประชากรสูงวัยอย่างรุนแรง ปัจจุบันสัดส่วนผู้สูงอายุที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 37.56 ของประชากรเมืองทั้งหมด โดยมีอัตราผู้สูงอายุที่ต้องการการดูแลและพึ่งพิงอยู่ที่ร้อยละ 16 และมีผู้ที่มีอายุเกิน 100 ปีขึ้นไปจำนวน 39 คน สถิติอายุขัยเฉลี่ยของประชากรพบว่า เพศชายมีอายุขัยเฉลี่ย 83.8 ปี และเพศหญิง 88.7 ปี ขณะที่ช่วงอายุที่สามารถดูแลตัวเองได้โดยไม่พึ่งพิง ของเพศชายอยู่ที่ 82.5 ปี และเพศหญิงอยู่ที่ 86.2 ปี คาดการณ์ว่าภายในปี ค.ศ. 2050 สัดส่วนผู้สูงอายุจะเพิ่มสูงขึ้นถึงร้อยละ 52 ขณะที่วัยแรงงานจะลดลงเหลือเพียงร้อยละ 38 ซึ่งถือเป็นวิกฤตความท้าทายที่เมืองต้องเร่งวางรากฐานการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน

เมืองฟุจิมิ ได้เน้นย้ำว่า ความสำเร็จของระบบสวัสดิการเมืองฟุจิมิไม่ได้เกิดจากการทำงานของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเพียงลำพัง แต่เกิดจากการลักทอดความร่วมมืออย่างแน่นหนาและไร้รอยต่อระหว่าง 3 เสาหลัก ได้แก่ 1) เทศบาลเมืองฟุจิมิ 2) สภาสวัสดิการสังคมเมืองฟุจิมิ และ 3) ศูนย์ให้บริการทางการแพทย์และสวัสดิการฟุจิมิโคเคน ทั้งนี้ จุดเปลี่ยนสำคัญในการจัดระบบสวัสดิการเมื่อปี ค.ศ. 2000 ที่มีการนำระบบประกันการดูแลระยะยาว (Long-term Care Insurance) เข้ามาใช้ ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวคิดจากการให้ครอบครัวแบกรับภาระการดูแลผู้สูงอายุเพียงฝ่ายเดียวมาเป็นการทำให้การดูแลเป็นภาระหน้าที่ของสังคมร่วมกัน และเปลี่ยนจากการบริการตามที่ภาครัฐจัดหา (Supply-side) มาเป็นการยึดความต้องการของผู้ใช้บริการเป็นศูนย์กลาง (Demand-side) เพื่อสร้างระบบการดูแลอย่างต่อเนื่องและไร้รอยต่อ (Seamless Continuum of Care) ตั้งแต่การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาล ไปจนถึงการดูแลในวาระสุดท้ายของชีวิต

4.2 ด้านนวัตกรรมดิจิทัล (DX) และการดูแลเชิงรุกตลอด 24 ชั่วโมง

เทศบาลเมืองฟุจิมิ ได้นำเทคโนโลยีและการแปลงเป็นดิจิทัล (Digital Transformation: DX) มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานจริงเต็มรูปแบบด้วยระบบออนไลน์ 100% เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลที่ลงพื้นที่เยี่ยมบ้านผู้สูงอายุจะใช้สมาร์ทโฟนในการบันทึกข้อมูลการปฏิบัติงานแบบ Real-time โดยระบบจะทำการบันทึกเวลาเข้าและออกจากบ้าน รวมถึงสถานะสุขภาพและการดูแลอย่างแม่นยำ ข้อมูลทั้งหมดจะถูกแชร์ผ่านระบบออนไลน์ไปยังสมาชิกครอบครัวที่อาศัยอยู่ต่างเมือง ตลอดจนทีมแพทย์พยาบาล และ Care Manager เพื่อให้ทุกฝ่ายได้รับทราบสถานะของผู้สูงอายุได้พร้อมกันทันที

นอกจากนี้ เมืองฟุจิมิได้พัฒนานวัตกรรมรูปแบบการเยี่ยมดูแลผู้สูงอายุที่เรียกว่า “Short-time visit” หรือการเยี่ยมสั้น โดยปรับเปลี่ยนจากการเยี่ยมบ้านแบบเดิมที่ใช้เวลาครั้งละ 60 ถึง 90 นาที มาเป็นการเข้าเยี่ยมสั้นๆ เพียงครั้งละประมาณ 15 นาทีแต่เพิ่มประสิทธิภาพในการเยี่ยมให้บ่อยขึ้น แนวคิดนี้ตั้งอยู่บนหลักการ “ไม่ดูแลเกินความจำเป็น” เพื่อกระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ฝึกช่วยเหลือตนเองในกิจกรรมประจำวันที่ยังทำได้ แทนที่จะให้เจ้าหน้าที่เข้าไปทำให้ทั้งหมด ซึ่งเป็นการคงไว้ซึ่งศักยภาพในการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุ (Independence Support) อย่างยั่งยืน ในส่วนของระบบรองรับภาวะฉุกเฉิน ตลอด 24 ชั่วโมง เมืองได้ติดตั้งอุปกรณ์แท็บเล็ตระบบ Android ที่เชื่อมต่อกับระบบโทรศัพท์บ้านของผู้สูงอายุ เป็นระบบ Emergency TV Call ซึ่งช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถกดโทรแจ้งเหตุและสื่อสารวิดีโอคอลแบบเห็นหน้า กับเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ได้ทันทีตลอด 24 ชั่วโมง โดยสภาสวัสดิการสังคมเมืองฟุจิมิจะเป็นผู้รับผิดชอบภาระค่าใช้จ่ายด้านระบบสื่อสารทั้งหมด เพื่อลดภาระของประชาชนและสร้างความอุ่นใจในการอยู่อาศัยในชุมชน

4.3 การบริหารจัดการกลุ่มเป้าหมายและการเสริมพลังชุมชน

ระบบการคัดกรองผู้รับบริการของเมืองฟุจิมิจะแบ่งตามสิทธิประกันการดูแลระยะยาว โดยกลุ่มผู้สูงอายุที่ได้รับการรับรองสิทธิจะสามารถเลือกรับบริการตามแผนการดูแลที่เหมาะสมกับสิทธิของตนได้ สำหรับกลุ่มที่ยังไม่ได้รับการรับรองสิทธิ หรือกลุ่มที่มีภาวะพึ่งพิงน้อย ทางเมืองจะใช้นโยบายการสอดส่องดูแลเชิงรุกผ่านเครือข่ายอาสาสมัครชุมชนและเพื่อนบ้าน เพื่อป้องกันไม่ให้มีผู้สูงอายุตกหล่นจากระบบการช่วยเหลือ ในการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ เมืองได้กำหนดชั้นความลับและการเข้าถึงข้อมูลไว้อย่างเป็นระบบออกเป็น 3 ระดับ เพื่อคุ้มครองสิทธิและความเป็นส่วนตัว ได้แก่ ระดับที่ 1 ครอบครัวสามารถเข้าถึงข้อมูลของผู้สูงอายุในครอบครัวตนเองได้ ระดับที่ 2 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ แพทย์ พยาบาล และ Care Manager สามารถเข้าถึงข้อมูลทั้งหมดเพื่อการวางแผนรักษาและดูแล และระดับที่ 3 เครือข่ายชุมชนและอาสาสมัคร เข้าถึงข้อมูลเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนเชิงสังคม

นอกจากนี้ เมืองฟุจิมิให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการสร้างสังคมที่มีส่วนร่วมดูแลซึ่งกันและกัน (Inclusive Community) โดยไม่พึ่งพาผู้เชี่ยวชาญเพียงอย่างเดียว แต่ส่งเสริมให้ประชาชนและอาสาสมัครเข้ามามีบทบาท ผ่านกิจกรรมทางสังคมต่างๆ เช่น โครงการปลูกไม้กระถางร่วมกัน ซึ่งมีกลุ่มอาสาสมัครประมาณ 30 ถึง 40 คนเข้าร่วม เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างปฏิสัมพันธ์ ดึงคนรอบข้างเข้ามาสอดส่องดูแลผู้สูงอายุ และเปลี่ยนบทบาทผู้สูงอายุจากผู้รับบริการฝ่ายเดียวให้เข้ามาทำประโยชน์แก่ส่วนรวม

4.4 บทบาทและโครงสร้างศูนย์สนับสนุนการดูแลแบบบูรณาการภายในชุมชน

โครงสร้างการบริหารแบบ Contract Out เทศบาลเมืองฟุจิมิได้มอบหมายภารกิจดำเนินงานของศูนย์สนับสนุนการดูแลแบบบูรณาการภายในชุมชน ให้แก่ ศูนย์ให้บริการทางการแพทย์และสวัสดิการฟุจิมิโคเกน ซึ่งเป็นหน่วยงานกึ่งเอกชนที่มีความเชี่ยวชาญ เป็นผู้บริหารจัดการแทนหน่วยงานราชการโดยตรง รูปแบบ Contract Out นี้ช่วยลดข้อจำกัดของระบบราชการ ทำให้การประสานงานระหว่างภาคการแพทย์และภาคสวัสดิการเกิดขึ้นอย่างไร้รอยต่อ เนื่องจากบุคลากรทางการแพทย์และผู้จัดการการดูแลสามารถทำงานร่วมกันได้ทันที ผ่านภารกิจบูรณาการ 3 ด้านหลัก ได้แก่

4.4.1 ด้านการป้องกัน โดยมุ่งเน้นการตรวจสุขภาพชุมชนและการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ ผ่านโครงการ “โอตัสเซะ ฮิโรบะ” เพื่อชะลอภาวะพึ่งพิงและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุแข็งแรง

4.4.2 ด้านการรักษาพยาบาล โดยครอบคลุมการรักษาในสถานพยาบาล การดูแลฉุกเฉิน และการจัดทีมแพทย์พยาบาลลงพื้นที่รักษาและพยาบาลถึงบ้าน

4.4.3 ด้านการให้คำปรึกษาและพิทักษ์สิทธิ โดยทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางให้คำปรึกษาแบบครบวงจร การป้องกันและแก้ไขปัญหาการทารุณกรรมผู้สูงอายุ การจัดหาผู้จัดการการดูแลเพื่อวางแผนการใช้ชีวิตอย่างครอบคลุม

ดังนั้น แนวคิด Management Effort และประสิทธิภาพองค์กร จะเห็นได้ว่า บริการทางการแพทย์และสวัสดิการสาธารณะที่ดำเนินการโดยผู้เชี่ยวชาญมักมีตัวเลขการดำเนินงานที่ขาดทุน อย่างไรก็ตาม การให้หน่วยงานกึ่งเอกชนที่มีความเชี่ยวชาญเข้ามารับผิดชอบจะเกิดความพยายามในการบริหารจัดการ เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพและคุณภาพบริการให้สูงขึ้น โดยภาครัฐทำหน้าที่กำหนดนโยบายและสนับสนุนงบประมาณชดเชยส่วนขาด เพื่อให้ระบบบริการสาธารณะดำเนินไปได้อย่างมั่นคง

4.5 โครงการ Mori Office กับการสร้างระบบนิเวศชุมชนและการฟื้นฟูเมือง

ผลการศึกษาโครงการ Mori Office ซึ่งเป็นนวัตกรรมเชิงพื้นที่ที่เมืองฟุจิมิใช้เพื่อแก้ปัญหาวิกฤตประชากรลดลงอย่างยั่งยืน โครงการนี้จัดตั้งขึ้นมาเป็นเวลา 11 ปี โดยมีเป้าหมายในการดึงดูดกลุ่มคนวัยทำงานรุ่นใหม่ (Remote Workers) จากเมืองใหญ่ เช่น โตเกียว ให้ย้ายถิ่นฐานมาอยู่อาศัยและทำงานผ่านอินเทอร์เน็ตในรูปแบบ Work From Home ในเมืองฟุจิมิ ซึ่งทางเมืองได้ทำการปรับปรุงอาคารเก่าของมหาวิทยาลัยและบ้านพักในชุมชน ให้กลายเป็น Co-working Space ที่มีความโปร่งสบายและทันสมัย มีห้องทำงานส่วนตัวจำนวน 8 ห้อง พร้อมทั้งจัดตั้งโครงการ Mori Office Living เพื่อเป็นที่พักชั่วคราวเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่ได้เข้ามาทดลองใช้ชีวิตในชุมชนก่อนตัดสินใจย้ายถิ่นฐานมาอยู่อาศัยเป็นการถาวร

ปรัชญาสำคัญของ Mori Office คือแนวคิด “การพรวนดิน” ซึ่งไม่ได้เน้นเพียงการให้เข้าสถานที่ทำงาน แต่เป็นการสร้างระบบนิเวศชุมชน (Ecosystem) ที่ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คน โดยเชื่อมโยง สมาชิก ไปสู่ทักษะ เกิดเป็นโอกาส และนำไปสู่การร่วมกันสร้างสรรค์โครงการใหม่ ๆ ผ่านการจัดอีเวนต์และเวิร์กช็อปกว่า 60 โครงการ ส่งผลให้ปัจจุบัน Mori Office มีสมาชิกลงทะเบียนมากกว่า 2,000 คน เกิดโครงการความร่วมมือมากกว่า 200 โครงการ มีสื่อมวลชนนำไปเผยแพร่อย่างแพร่หลายกว่า 50 สื่อ และส่งผลให้เมืองฟุจิมิเป็นเมืองที่มีจำนวนคนย้ายถิ่นฐานเข้ามาเป็นอันดับ 1 ติดต่อกันถึง 7 ปี ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจและสร้างการเติบโตของร้านค้าขนาดเล็กในชุมชนอย่างเห็นได้ชัด

4.6 ความสอดคล้องของเทศบาลเมืองฟุจิมิ ในจังหวัดนางาโนะ ประเทศญี่ปุ่น และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ประเทศไทย ได้แก่

4.6.1 การยกระดับระบบจัดเก็บและเชื่อมโยงข้อมูลประชาชนกลุ่มเปราะบาง โดยกระทรวง พม. มุ่งพัฒนาระบบข้อมูลโดยเปิดช่องทางให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบ ค้นหา และอัปเดตข้อมูลกลุ่มเปราะบางในพื้นที่ให้เป็นปัจจุบันแบบ Real-time เพื่อขจัดปัญหาการตกหล่นจากสวัสดิการ (Exclusion Error) โดยการประยุกต์ใช้ฐานข้อมูล TMAP และ MSO-Logbook ในการชี้เป้ากลุ่มเปราะบางได้อย่างแม่นยำ

4.6.2 การรับมือกับสังคมสูงวัยขั้นสุดยอด ซึ่งพัฒนาระบบการดูแลในระดับท้องถิ่น เปลี่ยนจากระบบผู้รับฝ่ายเดียวไปสู่ “สังคมที่มีส่วนร่วมดูแลซึ่งกันและกัน” โดยใช้ Community Center และผู้จัดการการดูแล เป็นกลไกหลักในการประสานงาน ฟื้นฟูสมรรถภาพ และส่งเสริมอาชีพ

4.7 การประชุมทวิภาคีครั้งนี้ได้ข้อสรุปแนวทางร่วมกันว่า ระบบสวัสดิการที่ยั่งยืน เปรียบเสมือน “ต้นไม้ในกระถาง” โดย “ดินคุณภาพดี” คือการสร้างคนและชุมชนให้เข้มแข็ง ขณะที่ “ภาครัฐและเอกชน” ทำหน้าที่เป็นตัวกระถางคอยสนับสนุนความมั่นคงพื้นฐาน สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของกระทรวง พม. ในการเปลี่ยนผ่านบทบาทจากผู้ให้ความช่วยเหลือ เป็น “ผู้สร้างโอกาส” นอกจากนี้ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม กระทรวง พม. ประเทศไทย และเทศบาลเมืองฟุจิมิ ในจังหวัดนางาโนะ ประเทศญี่ปุ่น จะได้ประชุมร่วมกันเพื่อหารือแผนการแลกเปลี่ยนบุคลากร และหลักสูตรฝึกอบรมร่วมกัน โดยต่อยอดและขยายผลจากต้นแบบความร่วมมือเดิม ณ เทศบาลเมืองบึงยี่โกะ จังหวัดปทุมธานี ภายใต้การสนับสนุนทางวิชาการและการประสานงานจากองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งญี่ปุ่น

(ร่าง) แผนปฏิบัติการ

ข้อเสนอการพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการผ่านการฝึกกำลังภาคีเครือข่ายในชุมชน
เพื่อยกระดับการดำเนินงานศูนย์สร้างสุขและการเสริมพลังการจัดสวัสดิการสังคม
ภายในท้องถิ่นเปลี่ยน “ผู้ให้ความช่วยเหลือ” สู่ “ผู้สร้างโอกาส”

1. ที่มาและความสำคัญของ (ร่าง) แผนปฏิบัติการฯ

ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากรและพลวัตทางสังคมในศตวรรษที่ 21 ความท้าทายด้านความเหลื่อมล้ำได้ทวีความซับซ้อนและขยายตัวไปสู่ความเหลื่อมล้ำด้านโอกาส การเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐาน และระบบการคุ้มครองทางสังคม โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางที่จำเป็นต้องได้รับการดูแลอย่างเป็นระบบ แม้ปัจจุบันประเทศไทยจะมีกลไกการให้บริการในระดับพื้นที่ แต่ยังคงเผชิญข้อจำกัดเชิงโครงสร้างที่สำคัญ คือ การดำเนินงานในลักษณะแยกส่วนภารกิจซึ่งขาดการประสานงานและบูรณาการระหว่างกัน

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ให้ความสำคัญกับปัญหาของกลุ่มเปราะบางในพื้นที่ซึ่งเป็นวงจรที่ซับซ้อนหลายมิติ ในฐานะหน่วยงานภาครัฐที่ดำเนินงานด้านการพัฒนาสังคมของประเทศ เห็นว่าการทำงานเพื่อช่วยเหลือ สนับสนุน พัฒนาศักยภาพของกลุ่มเปราะบางทุกช่วงวัย ต้องอาศัยการมีส่วนร่วม จากทุกฝ่ายโดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหาของประชาชนในพื้นที่ได้ตรงจุด

พม. จึงได้จัดตั้ง “ศูนย์สร้างสุข” ขึ้นในทุกจังหวัดเพื่อเป็นกลไกบูรณาการการพัฒนาคนทุกช่วงวัยในชุมชน โดยจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ลดรายจ่าย การส่งเสริมให้คนทุกช่วงวัยโดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางได้เข้าถึงสิทธิและสวัสดิการ การให้คำปรึกษา การจัดบริการสวัสดิการสังคมต่าง ๆ การจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ กำหนดความต้องการ เป้าหมาย แผนกิจกรรมและแนวทางการขับเคลื่อนศูนย์ฯ ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม อาสาสมัครและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง นำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของกลุ่มเป้าหมาย

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการแห่งชาติ (สำนักงาน ก.ส.ค.) ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการรวบรวมข้อมูล ศึกษา วิจัยและพัฒนา เกี่ยวกับงานส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม เห็นว่า “ศูนย์สร้างสุข” เป็นกลไกสำคัญที่สามารถแก้ไขปัญหาความท้าทายดังกล่าว ผ่านการเป็นพื้นที่บูรณาการสวัสดิการสำหรับคนทุกช่วงวัย ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์การทำงานของภาครัฐแบบตั้งรับสู่การทำงานเชิงรุก เปลี่ยนจากการเป็น “ผู้ให้ความช่วยเหลือ” สู่การเป็น “ผู้สร้างโอกาส” อีกทั้งยังสอดคล้องกับมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่

29 พฤศจิกายน 2567 ที่มอบหมายให้ พม. นำประเด็นที่เกี่ยวข้องกับข้อเสนอการพัฒนาหลักประกันบริการทางสังคมฯ ซึ่งมีประเด็นด้านการจัดทำ Community Center ไปหารือกับหน่วยงานอื่น ๆ รวมถึงเร่งรัดด้านการจัดทำฐานข้อมูลของประชาชนกลุ่มเปราะบางให้มีความเชื่อมโยงและครบถ้วน

ดังนั้น เพื่อพัฒนากรอบแนวคิดในการพัฒนากลไกดังกล่าว พม. โดย สำนักงาน ก.ส.ศ. ได้ดำเนินโครงการส่งเสริมความร่วมมือระดับทวิภาคีระหว่างไทยและญี่ปุ่นด้านการพัฒนากรอบแนวคิดและต้นแบบการจัดสวัสดิการสังคม โดยได้จัดการประชุมหารือเชิงนโยบาย ณ ประเทศญี่ปุ่น ระหว่างวันที่ 27 – 29 กรกฎาคม 2569 โดยได้บูรณาการความร่วมมือร่วมกับองค์การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งญี่ปุ่น (JICA) กระทรวงสาธารณสุข แรงงาน และสวัสดิการของญี่ปุ่น รวมทั้งเทศบาลเมืองฟุจิมิ ซึ่งได้เน้นย้ำถึงแนวทางการเปลี่ยนบทบาทของภาครัฐสู่การเป็นผู้สร้างโอกาสและผู้หนุนเสริม (Facilitator) นอกจากนี้ยังได้ศึกษาความสำเร็จของระบบการดูแลแบบบูรณาการในชุมชน (Community-based Integrated Care Systems) การใช้ฐานข้อมูลกลางเพื่อชี้เป้ากลุ่มเปราะบาง ตลอดจนการดึงเครือข่ายชุมชนและน่านวัตกรรมดิจิทัล เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการอย่างไร้รอยต่อ

จากผลการประชุมและองค์ความรู้ที่ได้รับจากการถอดบทเรียนดังกล่าว จึงได้นำมาสู่การจัดทำ (ร่าง) แผนปฏิบัติการตามข้อเสนอการพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการผ่านการผนึกกำลังภาคีเครือข่ายในชุมชน เพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนา “ศูนย์สร้างสุข” ให้หน่วยงานภายใต้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สามารถเสริมพลังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาสาสมัคร และประชาชนได้อย่างแท้จริง มุ่งเน้นการปรับกระบวนการทัศน์ให้เกิดความยั่งยืน การจัดสวัสดิการเชิงป้องกัน และการฟื้นฟูศักยภาพกลุ่มเป้าหมายเพื่อกลับมาเป็น “ผู้ให้” ในชุมชนได้ ซึ่งจะนำไปสู่การลดภาระการพึ่งพิงงบประมาณรัฐ สร้างกลไกขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจใหม่ผ่านเศรษฐกิจใส่ใจ (Care Economy) และเป็นก้าวสำคัญในการเปลี่ยนผ่านบทบาทของประเทศไทยจากประเทศผู้รับความช่วยเหลือ สู่การเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดองค์ความรู้และเป็นต้นแบบการจัดสวัสดิการสังคมในระดับภูมิภาค มากกว่าการเป็นผู้รับเพียงอย่างเดียว

2. ความสอดคล้องกับนโยบายยุทธศาสตร์ชาติและแผนระดับต่าง ๆ

2.1 ยุทธศาสตร์ชาติ (เป้าหมาย/แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ)

- ยุทธศาสตร์ชาติ : ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม
- เป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติ : สร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ
- แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ : แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นที่ 17 คนไทยทุกคน ได้รับการคุ้มครองและมีหลักประกันทางสังคมเพิ่มขึ้น

2.2 นโยบายรัฐบาล/พม. (ความสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล/พม.)

- นโยบายรัฐบาล : ด้านเศรษฐกิจ ส่งเสริมบทบาทท้องถิ่นในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่

- นโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ : ด้านชุมชนเข้มแข็ง โอบรับความหลากหลาย ฟังพาดตนเอง

2.3 แผนปฏิบัติราชการของหน่วยงาน (ความสอดคล้องกับแผนปฏิบัติราชการกระทรวง พม./กรม/แผนปฏิบัติการ/แผนงานอื่นที่เกี่ยวข้อง)

- แผนปฏิบัติราชการ ระยะ 5 ปี กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ : ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาทุนทางสังคม สร้างการมีส่วนร่วม เสริมเศรษฐกิจฐานรากสู่การเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน

- แผนปฏิบัติราชการ 5 ปี กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ : แผนระดับที่ 1 เรื่อง การพัฒนาระบบสวัสดิการ ยกกระดับคุณภาพชีวิตกลุ่มเป้าหมาย และสังคมยั่งยืน

3. กรอบแนวคิด/ข้อเสนอในการขับเคลื่อน (Conceptual Framework)

3.1 สร้างระบบนิเวศการจัดสวัสดิการสังคมแบบบูรณาการ

3.1.1 การสนับสนุนวงใน (รากฐานแห่งการดูแล) คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน และประชาชน ที่มีความรู้ด้านการจัดสวัสดิการและมีแนวคิดของผู้ต้องการสร้างโอกาสตอบแทนสู่สังคม

3.1.2 การสนับสนุนวงกลาง (กลไกการส่งต่อ ประสานงาน) คือ อาสาสมัคร ศูนย์ และผู้ดูแลภายในชุมชน เพื่อให้คำปรึกษา เชื่อมต่อ ประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คอยดูแลเคลสที่มีความรุนแรงระดับปานกลาง หรือผู้ที่ยังไม่มีความจำเป็นต้องพึ่งพิง

3.1.3 การสนับสนุนวงนอก (ผู้เชี่ยวชาญและผู้สนับสนุน) คือ ภาครัฐส่วนกลาง แพทย์พยาบาล และผู้เชี่ยวชาญ ที่สนับสนุนดูแลเคลสที่มีความรุนแรง และอำนวยความสะดวก ช่วยเหลือ จัดวางแผน และกลไกระดับภูมิภาคและประเทศ

3.2 สวัสดิการเพื่อการเป็น “ผู้สร้างโอกาส” และพึ่งพาตนเอง โดยกำหนดเพดานการให้สวัสดิการอย่าง “พอดี” กับความต้องการ พัฒนาจากภาวะพึ่งพิงจนสามารถพึ่งพาตนเองได้ แต่ต้องไม่มากเกินไปจนทำลายศักยภาพของกลุ่มเป้าหมาย และเน้นการจัดสวัสดิการแบบป้องกัน (Preventive) มากกว่าการช่วยเหลือเมื่อกลุ่มเป้าหมายตกเป็นกลุ่มเปราะบางทางสังคมแล้ว

3.3 ยกย่องบทบาทกลุ่มเป้าหมายและประเทศสู่การเป็นผู้ให้

3.3.1 การออกแบบการจัดสวัสดิการสังคมต้องเป็นแบบ Bottom-Up คือ ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นออกแบบสวัสดิการที่กลุ่มเป้าหมายควรได้รับด้วยตนเอง โดยภาครัฐส่วนกลางคอยสนับสนุนและเสริมพลัง มากกว่าการออกนโยบายแบบ one size fits all

3.3.2 ปรับกระบวนการทัศน์การจัดสวัสดิการใหม่ โดยผู้ที่ได้รับการดูแลจะต้องไม่เป็นเพียง “ผู้รับ” แต่ต้องได้รับการฟื้นฟูศักยภาพเพื่อกลับมาเป็น “ผู้ให้” ในชุมชนได้ ซึ่งจะช่วยสร้างทุนทางสังคมที่เข้มแข็งผ่านการรวมตัวของชุมชน

3.3.3 ยกระดับบทบาทสู่ประเทศผู้ให้ เปลี่ยนผ่านประเทศไทยจากการเป็นผู้รับความช่วยเหลือจากองค์กรระหว่างประเทศมาเป็นประเทศศูนย์กลางในการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านสวัสดิการสังคมเพื่อสร้างความเท่าเทียมและภาพลักษณ์ที่ดีในภูมิภาค ซึ่งจะช่วยลดมิติความเสี่ยงทางการเมืองระหว่างประเทศ เพิ่มความน่าดึงดูดของนักลงทุน ส่งเสริม Care Economy ซึ่งมีศักยภาพในการเป็นเครื่องจักรทางเศรษฐกิจใหม่ของประเทศ

4. วัตถุประสงค์ในการขับเคลื่อน

- 4.1 เพื่อสร้างระบบนิเวศการจัดสวัสดิการสังคมที่ส่งเสริมการร่วมมือกันของคนในชุมชน
- 4.2 เพื่อสร้างโอกาสและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน
- 4.3 เพื่อยกระดับบทบาทด้านการจัดสวัสดิการสังคม

5 (ร่าง) แผนปฏิบัติการ (Action Plan)

แผนปฏิบัติการเพื่อยกระดับศูนย์สร้างสุขสู่การเป็นกลไกสำคัญในการเสริมพลังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาสาสมัคร และประชาชน ให้เป็นกลไกหลักของการจัดสวัสดิการสังคมภายในชุมชนของตนเอง เพื่อการพึ่งพาและช่วยเหลือตนเองได้อย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 3 แผนงานหลัก ตามหลักแนวคิด “ระบบนิเวศการจัดสวัสดิการสังคมแบบบูรณาการ” ได้แก่

แผนงานที่ 1 พัฒนาความรู้ ทักษะดิจิทัล และการใช้เครื่องมือที่สำคัญในการจัดสวัสดิการสังคมภายในชุมชน

แผนงานที่ 2 พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือและการสนับสนุนการดำเนินงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมระหว่างหน่วยงาน องค์กร เครือข่ายผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

แผนงานที่ 3 พัฒนาแนวทางการติดตามผลการดำเนินงานแบบบูรณาการ ถอดบทเรียนเพื่อยกระดับประสิทธิภาพการจัดสวัสดิการสังคม

แผนงาน	โครงการ
แผนงานที่ 1 พัฒนาความรู้ ทักษะดิจิทัล และการใช้เครื่องมือที่สำคัญในการจัดสวัสดิการสังคมภายในชุมชน	โครงการที่ 1 การพัฒนา MSO-Logbook เพื่อเป็นเครื่องมือหลักในการจัดสวัสดิการสังคมของหน่วยงานภาครัฐ ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ภาคีเครือข่าย อาสาสมัคร ที่ได้รับการยืนยันตัวตนทุกระดับ

แผนงาน	โครงการ
	โครงการที่ 2 การอบรมทักษะการใช้งานแอปพลิเคชัน เครื่องมือหลักสูตร และกลไกในการจัดสวัสดิการสังคมของ พม. (เช่น MSO Logbook, พม. Smart, พม. Care, Single Social Registry, หลักสูตรการดูแลผู้พิการ ผู้สูงอายุ หลักสูตร อพม.) แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาสาสมัคร และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง โครงการที่ 3 การประชาสัมพันธ์เครื่องมือการจัดสวัสดิการสังคมของ พม. สู่สาธารณะ
แผนงานที่ 2 พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือและการสนับสนุนการดำเนินงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมระหว่างหน่วยงาน องค์กร เครือข่ายผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	โครงการที่ 1 อบรมแผนที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อการจัดสวัสดิการสังคมอย่างมีเอกภาพแก่ภาคีเครือข่ายในทุกระดับ โครงการที่ 2 สนับสนุนองค์กรสวัสดิการสังคม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสร้างกรอบความร่วมมือระหว่างผู้เชี่ยวชาญ สถาบันการศึกษาและเครือข่ายภาคประชาสังคมภายในพื้นที่เพื่อร่วมพัฒนารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมที่เหมาะสมกับชุมชน โครงการที่ 3 การจัดสมัชชาสวัสดิการสังคมระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ เพื่อมอบรางวัลให้ผู้ขับเคลื่อนงานการจัดสวัสดิการสังคมที่ดี และให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาสาสมัคร และภาคีเครือข่ายได้แลกเปลี่ยนและถอดบทเรียน รวมถึงร่วมกันสะท้อนปัญหาและถอดบทเรียนแนวทางการจัดสวัสดิการสังคมจากหน่วยงานที่มีสภาพแวดล้อมและปัญหาทางสังคมคล้ายคลึงกัน
แผนงานที่ 3 พัฒนาแนวทางการติดตามผลการดำเนินงานแบบบูรณาการถอดบทเรียน เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการจัดสวัสดิการสังคม	โครงการที่ 1 พัฒนา “ศูนย์สร้างสุข” สู่การเป็นกลไกการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการสังคมภายในพื้นที่ จัดทำแผนการช่วยเหลือ และติดตามความก้าวหน้าในการช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมาย รวมถึงถ่ายทอดความรู้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมภายในพื้นที่ โครงการที่ 2 การติดตามผลการจัดสวัสดิการสังคมภายในพื้นที่ ความสำเร็จ การตกหล่น ปัญหา ข้อจำกัด เพื่อนำมาพัฒนาปรับปรุงเครื่องมือ/คู่มือ/หลักสูตร

แผนงาน	โครงการ
	โครงการที่ 3 การพัฒนานวัตกรรมการช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายที่เหมาะสม

6. ผลลัพธ์ที่คาดหวัง

- 6.1 ด้านสังคม : ลดภาระพึ่งพิง ยกระดับศักยภาพของกลุ่มเปราะบางให้ดูแลตัวเองได้
- 6.2 ด้านเศรษฐกิจ : ลดภาระงบประมาณรัฐในระยะยาว และสร้างเม็ดเงินหมุนเวียนในท้องถิ่นผ่าน Care Economy
- 6.3 ด้านการเมืองระหว่างประเทศ : ยกระดับภาพลักษณ์ของไทยจาก “ผู้รับ” เป็น “ผู้ให้” และเป็นต้นแบบการจัดสวัสดิการสังคมในระดับภูมิภาค

7. ข้อเสนอ

- 7.1 ให้ความเห็นชอบ (ร่าง) ข้อเสนอการพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการผ่านการฉีกกำลังภาคีเครือข่ายในชุมชน
- 7.2 มอบหมาย กยผ. สป. พม. ร่วมกับสำนักงาน ก.ส.ค. เป็นหน่วยงานสนับสนุนจัดทำแผนปฏิบัติการตาม (ร่าง) ข้อเสนอการพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการผ่านการฉีกกำลังภาคีเครือข่ายในชุมชน เพื่อยกระดับการดำเนินงานศูนย์สร้างสุข การเสริมพลังการจัดสวัสดิการสังคมภายในท้องถิ่น และมอบหมายหน่วยงานภายใต้การกำกับของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นผู้ขับเคลื่อนในระดับพื้นที่
- 7.3 นำแผนปฏิบัติการเข้าหารือกับคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับศูนย์สร้างสุข และมอบหมายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในสังกัด พม. ดำเนินการตามแผนฯ

**สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริม
การจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ
กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ
กระทรวงการพัฒนาสังคม
และความมั่นคงของมนุษย์**

0-2659-6303

Matrakan.k@gmail.com

